

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ НУМІЗМАТИКИ ТА ІСТОРІЇ
ГРОШОВОГО ОБІГУ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

VI Міжнародна наукова конференція

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НУМІЗМАТИКИ У СИСТЕМІ
СПЕЦІАЛЬНИХ ГАЛУЗЕЙ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ**

**Тези доповідей
17 – 18 вересня 2020 року**

**Переяслав
2021**

УДК: 737.1: 930.1/902.1

ББК: 63.2

А 43

Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки: тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції, 17 – 18 вересня 2020 р. Переяслав (Київська область): Домбровська Я.М. 2021. 178 с.

До збірника включено тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції з проблем нумізматики та історії грошового обігу. Тези, що увійшли до випуску, можуть бути корисними фахівцям у галузі спеціальних знань історичної науки, архівним, бібліотечним, музейним працівникам, археологам, науковцям, експертам-мистецтвознавцям, викладачам, аспірантам, студентам ЗВО гуманітарного профілю.

Редакційна колегія: **Коцур В.П.**, д.і.н., професор, академік НАПН України (головний редактор), **Черновол М.І.**, д.т.н., член-кореспондент НААН України, **Орлик В.М.** д.і.н., проф. (науковий редактор), **Реєнт О.П.** д.і.н., проф., член-кореспондент НАН України, **Кулешов С.Г.**, д.і.н., проф., **Потильчак О.В.**, д.і.н., проф., **Мільчарек Маріуш**, док. габ, проф., **Дергачова Л. В.**, док. габ., **Філіпов Кшиштоф**, док. габ., проф., **Пагава Іраклій**, PhD, **Івакін В.Г.**, к.і.н., **Бойко-Гагарін А.С.**, к.і.н. (відповідальний секретар).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Центральноукраїнського національного технічного університету
(Протокол № 5 від 21 грудня 2020 р.)
та Вченою радою Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(№5 від 16 грудня 2020 р.).*

За достовірність наведених у публікації даних, географічних назв, власних імен, цитат та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей.

ЗМІСТ

Mielczarek Mariusz (<i>Łódź, Polska</i>) NUMIZMATYKA I ARCHEOLOGIA. DWA PRZYKŁADY.....	12
Орлик Василь (<i>Кропивницький, Україна</i>) РІДКІСНИЙ СТАТЕР КИЗІКІНА ЧЕТВЕРТОЇ ГРУПИ З КІРОВОГРАДЩИНИ.....	14
Ніколаєв Микола (<i>Миколаїв, Україна</i>) ДИФЕРЕНТИ ОЛЬВІЙСЬКИХ «БОРИСФЕНІВ».....	18
Колесніченко Євген (<i>Одеса, Україна</i>) ДОПОВНЕННЯ ДО ГРУПИ АНЕПІГРАФНИХ МОНЕТ ОЛЬВІЇ ПОНТІЙСЬКО-БОСПОРСЬКОГО ПЕРІОЛУ.....	21
Тупчієнко Микола (<i>Кропивницький, Україна</i>) ЗНАХІДКИ «БОРИСФЕНІВ» НА ЧЕРНЯХІВСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ СЕРЕДНЬОГО ПОБУЖЖЯ.....	24
Надвірняк Олександр (<i>Меджибіж, Україна</i>), Погорілець Олег (<i>Меджибіж, Україна</i>) НУМІЗМАТИЧНИЙ КОМПЛЕКС РИМСЬКИХ ДЕНАРІЇВ З ПОСЕЛЕННЯ ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЧАНЬКІВ 1.....	29
Владімірова-Аладжова Дочка (<i>Софія, Болгарія</i>) РІДКІСНІ МОНЕТИ II СТОЛІТТЯ, ЗНАЙДЕНІ В СЕРДИЦІ.....	36
Коцур Віктор (<i>Переяслав, Україна</i>), Орлик Василь (<i>Кропивницький, Україна</i>), Шостопал Анатолій (<i>Черкаси, Україна</i>) КОМПЛЕКС ВІЗАНТІЙСЬКИХ СОЛІДІВ VII СТ. ІЗ С. ОЗЕРИЩЕ ЧЕРКАСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	41
Потильчак Олександр (<i>Київ, Україна</i>) НОВОВІЯВЛЕНИЙ КОМПЛЕКС СХІДНИХ МОНЕТ VIII – X СТОЛІТЬ З НИЖНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я.....	46
Кулешов Сергій (<i>Кропивницький, Україна</i>) МОЖЛИВЕ СВДЧЕННЯ ОБИГУ В ЧЕРНІГІВСЬКОМУ РЕГІОНІ ВІЗАНТІЙСЬКИХ ФОЛІСІВ.....	49
Алфьоров Олександр (<i>Київ, Україна</i>) ГОРОДНИЦЬКИЙ СКАРБ СРІБНИКІВ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО ТА СВЯТОПОЛКА ОКАЯННОГО (ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ).....	51
Шостопал Анатолій (<i>Черкаси, Україна</i>) ЗНАХІДКИ ДАВНЬОРУСЬКИХ МОНЕТ НА ЧЕРКАЩИНІ.....	53
Моисеєнко Никита (<i>Санкт-Петербург, Росія</i>) СРЕБРЕНИКИ ПОСЛЕДНИХ ТИПОВ ИЗ ЧЕРКАССКОЙ ОБЛАСТИ.....	58
Колибенко Олександр (<i>Переяслав, Україна</i>), Прядко Олександр (<i>Переяслав, Україна</i>) СКАРБ МОНЕТНИХ ГРИВЕНЬ З ПЕРЕЯСЛАВА 2014 Р.....	62
Єскін Дмитро (<i>Харків, Україна</i>), Литвинчук Олександр (<i>Рівне, Україна</i>) РІДКІСНІ ГРОШОВІ ЗЛИВКИ З-ПІД ОЛИКИ.....	68
Пагава Іраклій (<i>Тбілісі, Грузія</i>) МЕТА-АНАЛІЗ СКАРБІВ ГРУЗІЇ (1121 – 1230-ТІ РОКИ).....	73
Дементьєв Владислав (<i>Бурлінгтоє, США</i>) НЕВІДОМИЙ РІЗНОВИД БІЛОНОВОГО ДЕНЬЄ КНЯЗІВСТВА АНІТОХІЇ.....	76
Литвинчук Олександр (<i>Рівне, Україна</i>) МОНЕТА ВІТОВТА, КАРБОВАНА В ЛУЦЬКУ.....	79

Синчук Иван (Минск, Беларусь), Почобут Наталья (Гродно, Беларусь) НУМИЗМАТИЧЕСКИЕ И СФРАГИСТИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ ИЗ РАСКОПОК И НАДЗОРОВ ПО УЛ. ЗАМКОВАЯ В Г. ГРОДНО РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В 2019 – 2020 ГГ.....	81
Зайончковський Юрій (Харків, Україна), Тішкін Володимир (Москва, Росія) СРІБНІ МОНЕТИ ХАНА «ВЕЛИКОЇ ОРДИ» САЇД-АХМАДА ІІ З МУСУЛЬМАНСЬКИМ СИМВОЛОМ ВІРИ НА РЕВЕРСІ ТА РЯДКОВОЮ ЛЕГЕНДОЮ АВЕРСУ.....	85
Калініченко Віталій (Чернівці, Україна), Пивоваров Сергій (Київ, Україна) ЗНАХІДКИ МОНЕТ МОЛДАВСЬКОГО КНЯЗІВСТВА НА ЧОРНІВСЬКОМУ ГОРОДИЩІ.....	88
Хромова Ірина . (Київ, Україна) СТУДІЇ З СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ НУМИЗМАТИКИ В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ...	91
Очкур Максим (Кропивницький, Україна) СКАРБ ФАЛЬШИВИХ МОНЕТ КІНЦЯ ХVІ СТ. З-ПІД БЕРЕСТЕЧКА (ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ).....	97
Тараненко Сергій (Київ, Україна), Івакін Всеволод (Київ, Україна), Бойко-Гагарін Андрій (Київ, Україна), Козубовський Георгій (Київ, Україна) НУМИЗМАТИЧНА КОЛЕКЦІЯ З РОЗКОПОК ТЕРИТОРІЇ ЦЕРКВИ СПАСА НА БЕРЕСТОВІ У 2018 – 2019 РОКАХ (ПОПЕРЕДНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ).....	100
Коцур Віктор (Переяслав, Україна) ШОСТАК ЯНА ІІІ СОБЕСЬКОГО З ПЕРЕГРАВІРУВАННЯМ ДАТИ 1680/1681.....	104
Бутко Андрій (Світловодськ, Україна) ГРОШОВИЙ ОБІГ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАДНІПРОВСЬКИХ МІСЦЬ ГЕТЬМАНЩИНИ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ НУМИЗМАТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	106
Крицук Роман (Минск, Беларусь) ПОДДЕЛКА ШВЕДСКОГО ОРЕ 1711 ГОДА ИЗ ПОСТАВСКОГО РАЙОНА ВИТЕБСКОЙ ОБЛАСТИ (НАХОДКА 2018 ГОДА).....	110
Павленко Вікторія (Кропивницький, Україна) ПЕРЕВЕДЕННЯ СПЛАТИ ПОДАТЕЙ З МІДНОЇ НА СРІБНУ МОНЕТУ В ЛІВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ В 30-Х РОКАХ ХІХ СТ.: ІСТОРИОГРАФІЯ.....	113
Бондаренко Олександр (Кропивницький, Україна) ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЬКИХ САМОВРЯДНИХ ІНСТИТУЦІЙ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ В ДЕРЕФОРМЕННИЙ ПЕРІОД: ІМПЕРСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ.....	117
Сустретов Анатолій (Кропивницький, Україна) АНАЛІЗ НАУКОВОГО ДОРОБКУ З ІСТОРІЇ ГРОШОВОГО ОБІГУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДЕРЕФОРМЕНОГО ПЕРІОДУ У МОНОГРАФІЧНИХ ПРАЦЯХ ТА ДИСЕРТАЦІЯХ.....	120
Толкачєва Людмила (Минск, Беларусь) ПЛАТИНОВАЯ ТРЕХРУБЛЕВАЯ МОНЕТА ИЗ КОЛЛЕКЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ИСТОРИЧЕСКОГО МУЗЕЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	123
Куклік Барбара (Білосток, Польща) НУМИЗМАТИЧНІ ШКОЛИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ХІХ СТ.....	125

Корпусова Ірина (Одеса, Україна), Озерянська Ірина (Одеса, Україна), Янов Дмитро (Одеса, Україна) ТАБЕЛЬНИЙ ЖЕТОН ПРАЦІВНИКА ЗАВОДУ БЕЛЛІНО-ФЕНДЕРІХ В ОДЕСІ.....	129
Шпортун Оксана (Кропивницький, Україна) КАЗЕННА ПАЛАТА НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ЯК ОСЕРЕДОК ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ ДЕРЖАВИ НА ГУБЕРНСЬКОМУ РІВНІ КІНЦЯ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	132
Дідора Лариса (Київ, Україна), Куцаєва Тамара (Київ, Україна) НОВОВІЯВЛЕННИЙ ЛИСТ ДО КАРЛА БОЛСУНОВСЬКОГО.....	134
Шустек Збышек (Братислава, Словаччина) ПОДДЕЛКИ ВЕНГЕРСКИХ НОСТРИФИКАЦИОННЫХ ШТЕМПЕЛЕЙ «MAGYARORSZÁG» НА АВСТРОВЕНГЕРСКИХ БАНКНОТАХ И ИХ РЕТРОСПЕКТИВНАЯ ТИПИЗАЦИЯ.....	143
Бойко-Гагарін Андрій (Київ, Україна) 2 ГРИВНІ 1918 РОКУ: ХІМІЧНИЙ СКЛАД ФАРБИ.....	149
Грималаускайте Далия (Вільнюс, Литва) ЗНАКИ ДОБРОВОЛЬНИХ СБОРОВ УКРАЇНИ В СОБРАНІИ БОНИСТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ ЛИТВЫ.....	152
Філіпов Кшиштоф (Білосток, Польща) ЧИ ІСНУВАЛА УКРАЇНСЬКА ВЕРСІЯ ПРЕМІУМНИХ ЗНАКІВ ЗАГАЛЬНОГО УРЯДУ?.....	159
Орлик Світлана (Кропивницький, Україна), Кашперський Володимир (Київ, Україна) ДО ПИТАННЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ НА ТЕРИТОРІЇ РАЙХСКОМІСАРІАТУ УКРАЇНА (1941 – 1944 РР.).....	165
Шевчук Олексій (Київ, Україна) ГРОШОВИЙ ОБІГ В УКРАЇНІ В 1991 – 1992 РР.: КУПОНО-КАРБОВАНЦІ ТА ВИХІД ІЗ РУБЛЕВОЇ ЗОНИ.....	168
Ластовський Валерій (Київ, Україна) НУМІЗМАТИЧНІ ЗНАХІДКИ НА ЧЕРКАЩИНІ В ІСТОРІОГРАФІЇ.....	171
Швець Олена (Кропивницький, Україна) 3D-СКАНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ НУМІЗМАТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	174

CONTENTS

Mielczarek Mariusz (<i>Łódź, Polska</i>) NUMISMATICS AND ARCHEOLOGY. TWO EXAMPLES.....	12
Orlyk Vasyl (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) RARE FOURTH GROUP STATER OF KYZYKYN FROM KIROVOHRAD REGION.....	14
Nikolaev Mykola (<i>Mykolayiv, Ukraine</i>) THE DIFFERENTS OF OLBIAN ‘BORYSTHENES’.....	18
Kolesnichenko Yevhen (<i>Odessa, Ukraine</i>) ADDITIONS TO THE GROUP OF THE ANEPIGRAPHIC COINS OF OLBIA FROM THE PONTIC-BOSPORUS PERIOD.....	21
Tupchienko Mykola (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) FOUNDATIONS OF «BORISPHENS» IN CHERNYAKHIV SETTLEMENTS OF THE MIDDLE BUG	24
Naddvirniak Oleksandr (<i>Medzibizh, Ukraine</i>), Pogorilets Oleg (<i>Medzibizh, Україна</i>) NUMISMATIC COMPLEX OF ROMAN DENARIUS ON THE SETTLEMENT OF THE CHERNYAKHIV CULTURE OF CHANKIV 1.....	29
Vladimirova-Aladzhova Dochka (<i>Sofia, Bulgaria</i>) RARE COINS FROM THE 2 ND CENTURY FOUND IN SERDICA.....	36
Kotsur Victor (<i>Pereyaslav</i>), Orlyk Vasyl (<i>Kropyvnytskyi</i>), Shostopal Anatoliy (<i>Cherkasy</i>) COMPLEX OF THE BYZANTINE SOLIDS OF THE VII CENTURY. FROM THE VILLAGE OF OZERISHCHE, CHERKASY DISTRICT, CHERKASY REGION.....	41
Potylchak Oleksandr (<i>Kyiv, Ukraine</i>) NEWLY DISCOVERED COMPLEX OF EASTERN COINS OF THE VIII-X CENTURIES FROM THE LOWER DNEIPER UKRAINE.....	46
Kuleshov Serhii (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) POSSIBLE EVIDENCE OF THE APPEAL OF THE BYZANTINE FOLIS IN CHERNIGOV REGION.....	49
Alfiorov Oleksandr (<i>Kyiv, Ukraine</i>) THE GORODTITSA TREASURE OF THE SREBRENIS OF VOLODYMYR AND SVYATOPOLK THE CURST (THE ADVANCED NOTICE).....	51
Shostopal Anatolii (<i>Cherkasy, Ukraine</i>) FINDS OF KIEVAN RUS’ COINS IN CHERKASY REGION.....	53
Moiseenko Nikita (<i>Saints-Petersburg, Russia</i>) THE LATEST TYPES OF SREBRENIS FROM CHERKASSKY REGION.....	58
Kolubenko Oleksandr, Pryadko Oleksandr (<i>Pereyaslav, Ukraine</i>) TREASURE OF COIN HRYVNIAS FROM PEREYASLAV IN 2014.....	62
Yeskin Dmytro (<i>Kharkuv, Ukraine</i>), Lytvynchuk Oleksandr (<i>Rivne, Ukraine</i>) THE RARE INGOTS FROM OLYKA.....	68
Baghava Irakli (<i>Tbilisi, Georgia</i>) META-ANALYSIS OF GEORGIAN HOARDS (1121-1230’S).....	73
Dementjevs Vladislav (<i>Burlington, USA</i>) AN UNPUBLISHED VARIETY OF BILLON DENIER OF THE PRINCIPALITY OF ANTIOCH.....	76
Lytvynchuk Oleksandr (<i>Rivne, Ukraine</i>) THE VITOV’T’S COIN MINTED IN LUTSK.....	79

Sintchouk Ivan (<i>Minsk, Belarus</i>), Poczobut Natalia (<i>Grodno, Belarus</i>) NUMISMATIC AND SPRAHISTICAL MATERIALS FROM EXCAVATIONS AND SUPERVISIONS ON ZAMKOVAYA STREET IN THE CITY OF GRODNO, REPUBLIC OF BELARUS IN 2019-2020.....	81
Zayonchkovsky Yuri (<i>Kharkiv, Ukraine</i>), Tishkin Vladimir (<i>Moscow, Russia</i>) SILVER COINS OF KHAN OF «THE GREAT HORDE» SAID-AHMAD II WITH KALIMA ON REVERSES AND LEGEND IN LINES ON OBVERSES...	85
Kalinichenko Vitalii (<i>Chernivtsi, Ukraine</i>), Pyvovarov Sergii (<i>Kyiv, Ukraine</i>) FINDINGS OF COINS OF THE PRINCIPALITY OF MOLDAVIA AT THE CHORNIVKA HILLFORT.....	88
Khromova Irina (<i>Kyiv, Ukraine</i>) THE MEDIEVAL NUMISMATICS STUDYING IN UKRAINE: TRADITIONS, CHALLENGES AND PROSPECTS.....	91
Ochkur Maxim (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) TREASURE OF COUNTERFEIT COINS END OF XVI CENTURY FROM BERESTECHKO (ADVANCE NOTICE).....	97
Taranenko Serhii (<i>Kyiv, Ukraine</i>), Ivakin Vsevolod (<i>Kyiv, Ukraine</i>), Boiko-Haharin Andrii (<i>Kyiv, Ukraine</i>), Kozubovsky Georgy (<i>Kyiv, Ukraine</i>) NUMISMATIC COLLECTION ON EXCAVATIONS OF THE TERRITORY OF THE CHURCH OF SPAS IN BERESTOV IN 2018-2019 (PRELIMINARY NOTICE).....	100
Kotsur Victor (<i>Pereyaslav, Ukraine</i>) THE SIX GROSZ OF JOHN III SOBIESKY WITH REGRAVING OF THE DATE 1680/1681.....	104
Butko Andrii (<i>Svitlovodsk, Ukraine</i>) MONEY CIRCULATION IN THE TERRITORY OF THE ZADNIPROVSKY PLACES OF THE HETMANITY IN THE CONTEXT OF THE STUDY OF NUMISMATIC SOURCES.....	106
Krytsuk Raman (<i>Minsk, Belarus</i>) A FALSE OF THE SWEDISH ORE OF 1711 FROM THE PASTAVY DISTRICT OF THE VICIEBSK REGION (FIND OF 2018).....	110
Pavlenko Victoria (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) TRANSFER OF TAXES PAYMENTS FROM COPPER TO SILVER COINS IN DNIEPER UKRAINE DURING 30S OF THE XIX CENTURY.....	113
Bondarenko Oleksandr (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) ACTIVITIES OF THE CITY SELF-GOVERNMENTAL INSTITUTIONS IN OVER DNIPRO UKRAINE IN THE FINANCIAL SPHERE DURING THE PRE-REFORM PERIOD: THE IMPERIAL HISTORIOGRAPHY.....	117
Sustrietov Anatolii (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC LEGACY ON THE HISTORY OF MONEY CIRCULATION ON THE TERRITORY OF UKRAINE AS A PART OF THE RUSSIAN EMPIRE OF THE PRE-REFORM PERIOD IN MONOGRAPHIC PRACTICES.....	120
Tolkacheva Lyudmila (<i>Minsk, Belarus</i>) PLATINUM THREE RUBLES COIN FROM THE COLLECTION OF THE NATIONAL HISTORICAL MUSEUM OF THE REPUBLIC OF BELARUS.....	123
Kuklik Barbara (<i>Białystok, Polska</i>) SZKOŁY NUMIZMATYCZNE NA ZIEMIACH UKRAIŃSKICH W XIX W.....	125

Korpusova Iryna (<i>Odessa, Ukraine</i>), Ozeryanska Iryna (<i>Odessa, Ukraine</i>), Yanov Dmytro (<i>Odessa, Ukraine</i>) TIME BOARD TOKEN OF AN EMPLOYEE OF BELLINO-FENDERICH FACTORY IN ODESSA.....	129
Shportun Oksana (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) THE STATE CHAMBER OF NADNIPRIAN UKRAINE AS A CENTER OF ACCOUNTING OF STATE INCOME AND EXPENDITURE AT THE PROVINCIAL LEVEL OF THE END OF XVIII - EARLY XX CENTURY.....	132
Didora Larisa (<i>Kyiv, Ukraine</i>), Kutsaieva Tamara (<i>Kyiv, Ukraine</i>) A NEWLY DISCOVERED LETTER TO KARL BOLSUNOVSKYI.....	134
Sustek Zbysek (<i>Bratislava, Slovakia</i>) COUNTERFEITS OF HUNGARIAN NOSTRIFICATION OVERPRINTS “MAGYARORSZÁG” OF AUSTRO- HUNGARIAN BANKNOTES AND ITS RETROSPECTIVE TYPIFYING.....	143
Boiko-Haharin Andrii (<i>Kyiv, Ukraine</i>) 2 HRYVNA 1918: THE CHEMICAL COMPOSITION OF PAINT.....	149
Grimalauskaite Dalia (<i>Vilnius, Lithuania</i>) UKRAINIAN VOLUNTARY CHARGE SIGNS IN THE COLLECTION OF BONISTICS OF THE NATIONAL MUSEUM OF LITHUANIA.....	152
Filipow Krzysztof (<i>Białystok, Polska</i>) CZY BYŁY ZNACZKI PREMIOWE (PRAEMIENMARKE) GENERALNEGO GUBERNATORSTWA W WERSJI UKRAIŃSKIEJ?.....	159
Orlyk Svitlana (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) TO THE QUESTION OF THE MONEY CIRCULATION ON THE TERRITORY OF THE REICH COMMISSARY OF UKRAINE (1941-1944).....	165
Shevchuk Oleksiy (<i>Kyiv, Ukraine</i>) MONEY CIRCULATION IN UKRAINE IN 1991-1992: COUPON-KARBOVANTS AND LEAVING THE RUBLE ZONE.....	168
Lastovskii Valerii (<i>Kyiv, Ukraine</i>) NUMISMATIC FINDINGS IN CHERKASHCHINA IN HISTORIOGRAPHY.....	171
Shvets Olena (<i>Kropyvnytskyi, Ukraine</i>) 3D-SCANNING OBJECTS OF NUMISMATIC RESEARCH.....	174

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ

1. **Алфьоров Олександр** – к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України.
2. **Бойко-Гагарін Андрій** – кандидат історичних наук, завідувач сектору проблем фондової роботи відділу методології музейної роботи Національного музею історії України; фахівець Центру дослідження проблем нумізматики та історії грошового обігу при Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, boiko.gagarin@ukr.net.
3. **Бондаренко Олександр** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
4. **Бутко Андрій** – директор Світловодського міського краєзнавчого музею, аспірант кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна, butandrej17@gmail.com.
5. **Владімірова-Аладжова Дочка** – Національний інститут археології та Музей, Болгарська академія наук, (м. Софія, Болгарія).
6. **Грімалаускайте Далія** – завідувач відділу нумізматики, Національний музей Литви, dalia_grimal@yahoo.com.
7. **Дементьєє Владислав** – незалежний дослідник, vladw2001@yahoo.com.
8. **Дідора Лариса** – провідний бібліотекар відділу науково-видавничої діяльності, Національний музей історії України, didora.larisa@gmail.com.
9. **Єскін Дмитро** – приватний підприємець, колекціонер, dmitry.yeskin@gmail.com.
10. **Зайончковський Юрій** – доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Харківський національний університет будівництва та архітектури, (Харків, Україна).
11. **Івакін Всеволод** – кандидат історичних наук, завідувач відділу археології Києва Інституту археології НАН України.
12. **Калініченко Віталій** – кандидат історичних наук, старший лаборант археологічної лабораторії кафедри історії Стародавнього світу, Середніх віків та музеєзнавства факультету історії, політології та міжнародних відносин ЧНУ імені Ю. Федьковича, v.kalinichenko@chnu.edu.ua.
13. **Козубовський Георгій** – кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу археології Києва Інституту археології НАН України.
14. **Колибенко Олександр** – кандидат історичних наук, професор, заступник генерального директора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» з наукової роботи, kolubenko@gmail.com.
15. **Корпусова Ірина** – молодший науковий співробітник сектору нумізматики, Одеський Археологічний музей НАН України, korpusova@ukr.net.
16. **Коцур Віктор** – академік (дійсний член) НАПН, доктор історичних наук, професор, ректор Університету Григорія Сковороди в Переяславі, phdpu.edu@gmail.com.
17. **Крицук Роман** – старший научний сотрудник отдела археологии, нумизматики и оружия, Государственное Учреждение Национальный исторический музей Республики Беларусь, Kola.Sonca@gmail.com.

18. **Куклік Барбара** – член Польського нумізматичного товариства, відділення м. Білосток, Польща.
19. **Кулешов Сергій** – доктор історичних наук, професор кафедри історії, археології та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, posena@ukr.net.
20. **Куцаєва Тамара** – кандидат історичних наук, старша наукова співробітниця, Національний музей історії України, tamara_kusaeva@ukr.net.
21. **Ластовський Валерій** – доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин, Київський національний університет культури і мистецтв, lastov@ukr.net.
22. **Литвинчук Олександр** – колекціонер, голова товариства колекціонерів “Антикваріат давнього міста”, zveroboy.rivne@gmail.com.
23. **Мельчарек Маріуш** – доктор історичних наук, професор, Інститут Археології та Етнології, Польської Академії Наук, Варшава, Польща
24. **Мойсеєнко Микита** – кандидат історичних наук, експерт по культурних цінностях Міністерства культури РФ (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація), shornaja-help@mail.ru.
25. **Надвірняк Олександр** – координатор проекту «Terra Amadociae»
26. **Ніколаєв Микола** – доктор історичних наук, незалежний дослідник, olbiopol@gmail.com.
27. **Озерянська Ірина** – головний зберігач фондів, Одеський історико-краєзнавчий музей, curator1978@gmail.com.
28. **Орлик Василь** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
29. **Орлик Світлана** – доктор історичних наук, професор кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
30. **Очкур Максим** – аспірант, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
31. **Павленко Вікторія** – аспірантка, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
32. **Пагава Іраклій** – Інститут сходознавства ім. Г. Церетелі, Державний університет Іллі (Тбілісі, Грузія).
33. **Пивоваров Сергій** – доктор історичних наук, заступник генерального директора Національного заповідника «Києво-Печерська Лавра» з наукової роботи, ruvovarov.sergiy@gmail.com.
34. **Погорілець Олег** – директор Державного історико-культурного заповідника «Межибіж».
35. **Потильчак Олександр** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, історичний факультет, pot1965@ukr.net.
36. **Почобут Наталія** – кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник Гродненского историко-археологического музея, rozobutnatalia@tut.by.

37. **Прядко Олександр** – кандидат історичних наук, завідувач науково-дослідного сектора «Археологічна експедиція» Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», oleksandr.pryadko555@gmail.com.
38. **Синчук Иван** – научний консультант, издательство «Белорусская энциклопедия», sintchouk@tut.by.
39. **Сустретов Анатолій** – аспірант кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна, sustretov73@gmail.com.
40. **Тараненко Сергій** – кандидат історичних наук, завідувач науково-дослідного сектору археології Національного заповідника «Києво-Печерська лавра».
41. **Тішкін Володимир** – нумізмат-дослідник, приватний підприємець.
42. **Толкачєва Людмила** – кандидат искусствоведения, ведущий научный сотрудник, Национальный исторический музей Республики Беларусь, gwendolin@yandex.ru.
43. **Тупчієнко Микола** – кандидат історичних наук., доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
44. **Філіпов Кшиштоф** – доктор історичних наук (доктор хаб. з історії), Університет в Білостоку, м. Білосток, Польща.
45. **Хромова Ірина** – кандидат історичних наук, науковий співробітник сектору генеалогічних та геральдичних досліджень Інституту історії України НАН України.
46. **Швець Олена** – аспірантка кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
47. **Шевчук Олексій** – кандидат юридичних наук, військовослужбовець.
48. **Шостопал Анатолій** – голова ГО «Черкаський колекціонер», незалежний дослідник, ant-49@ukr.net.
49. **Шпортун Оксана** – аспірантка кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна.
50. **Шустек Збышек** – инженер, кандидат наук, старший научний сотрудник, Исторический институт Словацкой академии наук, Словацкое нумизматическое сообщество при Словацкой академии наук, zbysek.sustek@savba.sk.
51. **Янов Дмитро** – кандидат історичних наук, в.о. завідувача сектору нумізматики, Одеський археологічний музей НАН України, nv63115@gmail.com.

Калініченко Віталій
Чернівці, Україна
ORCID: 0000-0002-0808-1613

Пивоваров Сергій
Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-2303-4476

ЗНАХІДКИ МОНЕТ МОЛДАВСЬКОГО КНЯЗІВСТВА НА ЧОРНІВСЬКОМУ ГОРОДИЩІ

FINDINGS OF COINS OF THE PRINCIPALITY OF MOLDAVIA AT THE CHORNIVKA HILLFORT

Нумізматичні матеріали є важливим історичним джерелом для вивчення економічних зв'язків, товарно-грошових відносин, питань суспільно-політичного та соціального розвитку середньовічного населення України. У зв'язку з цим введення в науковий обіг нових даних про знахідки середньовічних монет не тільки доповнює джерельну базу та уточнює топографію поширення монетних номіналів на певних територіях, а й дає змогу реконструювати ступінь розвитку місцевого господарства і суттєво доповнює повідомлення нарративних джерел.

Одним із регіонів України, де виявлено значну кількість нумізматичних матеріалів доби середньовіччя, є територія межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра. Тут у скарбах та поодиноких знахідках виявлено сотні екземплярів середньовічних монет. Переважна їх більшість представлена карбуваннями королівств Чехії, Польщі, Литви, Угорщини, Іспанії, Нідерландів, численних німецьких князівств та інших держав³¹. Набагато менше зафіксовано тут знахідок нумізматичних пам'яток Молдавського князівства. Так, гроші господаря Петра I Мушата (1375 – 1391 рр.) трапилися в складі малодостовірних скарбів із Чернівців і Маморниці³². Їх поодинокі знахідки відомі в руїнах Цецинського замку та рештках житла на посаді літописного Василева³³. Гроші Стефана Великого (1457 – 1504 рр.) походять із скарбу в Новоселиці. На території с. Опришени був знайдений гріш Богдана III (1504 – 1517 рр.), а в с. Ошихліби – білоновий гріш Стефана IV (Стефаніци) (1517 – 1527 рр.). Із повідомлень дослідників другої половини XIX – XX ст. і усних розповідей колекціонерів та старожилів можна зробити висновок, що з території регіону походять ще декілька знахідок молдавських монет, які, на жаль, не були опубліковані чи паспортизовані.

Саме тому кожна нова знахідка молдавської монети на території межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра викликає підвищений інтерес. Знахідка викликає посилену увагу в тих випадках, коли знайдена монета та її

---

³¹ Бирня П.П., Руссев Н.Д. Монеты средневековой Молдавии (Историко-нумизматические очерки). *Stratum plus*. 1999. № 6. С. 202–203; Нудельман А.А. К вопросу о составе денежного обращения в Молдове в XIV – начале XVII вв. (по материалам кладов). *Карпато-Дунайские земли в средние века*. Кишинев: Штиинца, 1974. С. 177–179; Пивоваров С.В. Нумізматичні пам'ятки середньовіччя на території Північної Буковини. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнографії*. Чернівці: Рута, 1996. Вип. 1. С. 194–215; Пивоваров С.В. Середньовічні нумізматичні матеріали в археологічних комплексах Буковини. *Науковий вісник Чернівецького університету* : збірник наукових праць. Чернівці: Рута, 2003. Вип. 173–174. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. С. 171–182.

³² Бирня П.П., Руссев Н.Д. Монеты средневековой Молдавии (Историко-нумизматические очерки). *Stratum plus*. 1999. № 6. С. 202.

³³ Нудельман А.А. Топография кладов и находок единичных монет. Кишинев: Штиинца, 1976. С. 220–221; Пивоваров С.В. Літописний Василів у Середньому Подністров'ї. *Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.* Чернівці: Золоті литаври. 2000. С. 216–221.

походження не викликає жодних сумнівів. Саме до такого типу знахідок відносяться п'ять молдавських монет з Чорнівського городища.

Знайдені монети виявилися грошовими знаками Молдавського князівства, випущеними в роки господарювання Олександра Доброго (1400 – 1432 рр.). Це перші добре паспортизовані знахідки монет цього господаря на території регіону. Виявлені два подвійних гроші зазнали пошкоджень від вогню. Вони прикипіли аверсами один до одного, і роз'єднати їх поки що не вдалося ні механічним, ні хімічним втручанням. Крім того, їх поверхня дещо обгоріла і не всі зображення та написи добре читаються.

Перший подвійний гріш виготовлений зі срібла, його діаметр становить 22 мм. В центрі монети знаходиться щит із прямим верхнім краєм і овальним низом. Він розділений (розсічений) вертикальною лінією на дві частини. В лівій – зображено три смуги, в правій – шість лілій. Над щитом і частково в його верхній половині зображена голова тура, з боків від нього – розетки. Навколо розміщений напис на латині: ...LDAVIENSI ..., тобто WDMOLDAVIENSIS. Друга монета (субератна) виготовлена із міді і зверху посріблена. Вона має діаметр 21 мм. і ті ж самі зображення реверсу лише без розеток з боків щита. Напис на ній читається також лише частково: ...DAVIEN... Загальна вага обох монет становить 2,45 г. Третя монета збереглася набагато краще. Вона має той же діаметр, що й попередні. Її вага становить 1,5 г. На аверсі монети знаходиться зображення голови тура із розеткою, півмісяцем та зіркою. Навколо розміщений напис: MONEALEXANDRI. Реверс аналогічний попереднім монетам. Добре читається напис: WDMOLDAVIENSIS.

За типологією зображень знайдені подвійні гроші відносяться до монет четвертої емісійної серії, які карбувалися господарем Олександром Добрим у 1415 – 1430 рр. Це найбільш багаточисельна серія монет, що випускалась в період його правління у князівстві³⁴.

Четверта монета представлена срібним грошем. На аверсі монети в центрі знаходиться зображення голови тура. Між його рогами розміщена п'ятикутна зірка, справа від голови – півмісяць, зліва – розетка. Навколо напис: MONEALEXANDRI. На реверсі монети в центрі розташований щит саме такого типу, як і на попередніх монетах, але в його лівому полі розташовано п'ять лілій, а над верхнім краєм – п'ятипелюсткова розетка. Навколо напис: WDMOLDAVIENSIS. Діаметр монети становить 17 мм, вага – 0,65 г.

Цей гріш за особливостями зображень реверсу (розетка над щитом) відносять до третьої емісійної серії монет господаря і датують 1408 р.³⁵ На монетах цієї серії вперше роги тура мають серповидну форму, а не ліровидну, як це було характерно для молдавських монет попередніх випусків. Остання монета виготовлена з міді. Це анепіграфний півгріш діаметром 12,0 мм і вагою 0,4 г. На аверсі монети розміщена голова тура із зіркою між рогами та розеткою

---

³⁴ Бырня П.П., Руссев Н.Д. Монеты средневековой Молдавии (Историко-нумизматические очерки). *Stratum plus*. 1999. № 6. С. 187–188.

³⁵ Тамс само, С. 187.

і півмісяцем з боків. На реверсі монети розташований щит із трьома смугами та п'ятьма ліліями, зверху над ним вміщені розетка, голова тура та півмісяць.

Виявлені на Чорнівському городищі молдавські монети свідчать про наявність і використання грошових одиниць Олександра Доброго на території регіону. Їх спільне знайдення із польськими півгрошами дозволяє реконструювати номінали місцевого грошового ринку. Зокрема, можемо припустити, що польські півгроші Владислава Ягайла за вартістю дорівнювали подвійним грошам. На користь цього свідчать як однакові розміри монет 21 – 22 мм, так і дуже близькі вагові характеристики. Наприклад, середня вага польських півгрошів з городища становить – 1,5 г, подвійних молдавських грошей – 1,31 г. Отже, польському грошу відповідали чотири молдавські гроші, або два подвійних гроші. Не виключено, що знахідка на Чорнівському городищі двох подвійних молдавських грошів, які зберігалися разом, що зумовило їх спаювання, не випадкова. Можливо, ці монети представляли рахунковий польський гріш першої половини XV ст.

Отже, знахідки молдавських монет з Чорнівського городища дозволяють отримати нову важливу інформацію стосовно грошового обігу на землях регіону у першій половині XV ст. та зробити висновки про співвідношення польських і молдавських грошових номіналів у торгово-економічних стосунках місцевого населення.

Література

1. Бырня П. П., Руссев Н. Д. Монеты средневековой Молдавии. (Историко-нумизматические очерки). *Stratum plus*. 1999. №6. С. 176–262.
2. Нудельман А. А. К вопросу о составе денежного обращения в Молдове в XIV – начале XVII вв. (по материалам кладов). *Карпато-Дунайские земли в средние века*. Кишинев: Штиинца, 1974. С. 94–124.
3. Нудельман А. А. Топография кладов и находок единичных монет. Кишинев: Штиинца, 1976.
4. Огуй О. Д. Чернівці та околиці: грошовий обіг та монетні знахідки протягом тисячоліть. Чернівці: Рута, 2007. 144 с.
5. Пивоваров С. В. Нумізматичні пам'ятки середньовіччя на території Північної Буковини. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнографії*. Чернівці: Рута, 1996. Вип. 1. С. 194–215.
6. Пивоваров С. В. Літописний Василів у Середньому Подністрів'ї. *Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.* Чернівці: Золоті литаври. 2000. С. 216–221.
7. Пивоваров С. В. Середньовічні нумізматичні матеріали в археологічних комплексах Буковини. *Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць*. Чернівці: Рута, 2003. Вип. 173–174. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. С. 171–182.